

Diakonie & Parochie

Diaconie en WMO:

openbare geestelijke
gezondheidszorg

Jaargang 20, nummer 4, 2007

je naaste als jezelf

DIAKONIE EN PAROCHIE

Wat is dit voor een tijdschrift?

Prijs van dit
nummer € 4,50
exclusief porto

Onder **DIACONIE** verstaan we:

- * allerlei manieren waarop
- * groepen christenen (waaronder parochies)
- * zich solidariseren met mensen in nood
- * of werken aan het oplossen van maatschappelijke problemen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een tijdschrift dat speciaal naar parochies kijkt. Het wil de lezers ervan helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen.

DIAKONIE & PAROCHIE is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diakonaal Beraad. Het verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs €13,50 p.j., losse nummers: € 4,50 excl. porto.

Voor abonnementen en bestellingen:

Postbus 13049, 3507 LA Utrecht,

tel: (030) 232 69 09, fax (030) 230 70 99

e-mail: bestel@rkk.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

***Kijk voor meer diaconale voorbeelden en meer
diaconale spiritualiteit ook op
www.rkdiaconie.nl***

Aan dit nummer van Diakonie & Parochie werkten mee: Paula van der Aa-Searle, Jan Maasen, Hans Mondeel, Esther van der Panne (eindredactie), Peter Siemensma, Hub Vossen. Productie: Actioma, Tilburg/Rotterdam. Opmaak en print: BTS Grafische Dienstverlening. Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons. ISSN 0922-9647 www.actioma.nl

INLEIDING

DIACONIE EN WMO: Openbare geestelijke gezondheidszorg

Esther van der Panne

Deze jaargang van Diaconie & Parochie besteedt aandacht aan de relatie tussen de WMO, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, en parochiële diaconie. Er liggen immers inhoudelijke raakvlakken tussen de WMO en diaconie. In elk nummer besteden we aandacht aan de ontwikkelingen in het algemeen en aan activiteiten op één specifiek terrein waar de WMO betrekking op heeft. In WMO-termen heten die terreinen 'prestatievelden'. In nummer 1 kwam het prestatieveld sociale samenhang en leefbaarheid aan de orde, nummer 2 gaf aandacht aan de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers, nummer 3 gaat over materiële voorzieningen. In dit slotnummer gaan we vooral in op de openbare geestelijke gezondheidszorg.

Mensen die meerdere problemen hebben door een psychische ziekte, verslaving, schulden, werkloosheid of eenzaamheid kunnen in een neerwaartse spiraal terecht komen. Ze zakken steeds dieper weg, verwaarlozen zichzelf en veroorzaken soms overlast in de wijk. De weg naar hulp is dan moeilijk te vinden. De hulpverlening aan deze kwetsbare mensen heet 'openbare geestelijke gezondheidszorg', afgekort OGGZ.

Het gaat hierbij vaak om zorg waar iemand zelf niet direct om vraagt. De betrokkenen zelf vinden en zien niet altijd dat zij hulp nodig hebben of welke hulp ze nodig hebben.

De Nationale Raad voor Volksgezondheid onderscheidt drie kerntaken van de OGGZ:

- 1 Directe hulpverlening voor het individu; dat wil zeggen permanent beschikbare hulpverlening;
- 2 Zorg voor risicogroepen, dat wil zeggen zorg en preventie voor mensen met een verhoogd risico op psychische problemen;
- 3 Collectieve GGZ, dat wil zeggen preventie, gezondheidsbevorderende en –beschermende activiteiten op het terrein van de geestelijke gezondheid, gericht op groepen.

Openbare GGZ en WMO

De WMO stelt dat gemeenten de openbare geestelijke gezondheidszorg moeten bevorderen. Dit houdt onder andere in dat gemeenten in de gaten moeten houden wanneer iemand in een crisis dreigt te geraken. Men moet kwetsbare mensen bereiken en begeleiden, ervoor zorgen dat mensen de weg naar de hulpverlening weten te vinden. Vaak vraagt dat om een actieve benadering: de mensen opzoeken, en: vormen van 'bemoeizorg'.

Verder stelt de WMO dat gemeenten nazorg moeten leveren om te voorkomen dat mensen opnieuw in de problemen raken. Preventie is ook een belangrijk onderdeel, daar vallen ook allerlei lesprogramma's en trainingen onder.

Heel veel verschillende partijen zijn bij de uitvoering van de OGGZ betrokken:

GGD'en, instellingen voor GGZ en maatschappelijke opvang. Daarnaast hebben ziektekostenverzekeraars, zorginstellingen, justitie, scholen hun verantwoordelijkheden hierin.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het organiseren van de coördinatie. Zij hebben de 'regie'. Ze mogen zelf bepalen hoe ze de OGGZ organiseren.

Kwetsbare mensen

De OGGZ is prestatieveld 8 in de WMO, maar er is een nauwe samenhang met de prestatievelden 7 - maatschappelijke opvang (dak- en thuislozen) en vrouwenopvang plus meldpunten huiselijk geweld - en 9 - het bevorderen van verslavingsbeleid. De mensen waar het om gaat, hebben vaak meer problemen: Mensen met een verslaving die ook een psychische handicap hebben, psychiatrische patiënten die dakloos geworden zijn.

Deze groepen bewegen zich vaak buiten het officiële hulpcircuit, omdat ze daarop afgeknapt zijn, er niets van willen weten, niet kunnen voldoen aan wat daar verwacht wordt of er de weg niet in kunnen vinden. Ze komen soms (nog) wel op andere plekken, zoals inloophuizen, ze worden bereikt door het drugs- en straatpastoraat of via een maatjesproject. Het typerende van deze initiatieven is, dat ze vooral door vrijwilligers worden uitgevoerd en dat de bezoekers er niets 'hoeven'. Ja, ze moeten zich houden aan enkele basale omgangsregels, maar ze hoeven niet af te kicken, geen hulpverleningstraject in. Het gaat hierbij vooral om 'presentie', er zijn voor iemand, voor een groep mensen.

Parochies zijn veelal via dit soort initiatieven betrokken bij de OGGZ. Ze ondersteunen deze initiatieven financieel, organisatorisch en met vrijwilligers.

Training, begeleiding en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers zouden taken kunnen zijn waarvoor een beroep kan worden gedaan op WMO-gelden.

Draaikolk

'Mensen kunnen door tal van oorzaken kwetsbaar worden, maar altijd is sprake van een cumulatie (opeenhoping, red.) van factoren: van het verlies van een dierbare tot schulden en werkstress. Het proces waardoor iemand kwetsbaar wordt, is te vergelijken met een draaikolk: je zakt steeds dieper weg en geen reddingslijn kan je nog bereiken.

Daarnaast creëert onze maatschappij haar eigen uitvallers doordat we de maatschappelijke systemen, instituties en voorzieningen op een bepaalde manier organiseren en inrichten. Dat geldt bijvoorbeeld voor het onderwijs en voor de arbeidsmarkt, maar ook voor de hulpverlening. Wat plastischer geformuleerd: hoe meer de samenleving hygiëne betracht, hoe meer de vieze mensen opvallen.'

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling in 'Kwetsbaar in kwadraat', een advies hoe instellingen eraan kunnen bijdragen dat sociaal kwetsbare mensen die dat willen, toch (weer) de weg naar de voorzieningen vinden.

CHECKLIST WMO

voor diaconale groepen

Jan Maasen

Diaconale werkgroepen en PCI-besturen zijn niet gewend om naar hun werk te kijken in termen van de prestatievelden van de WMO. We willen daarom hier een overzicht geven van activiteiten dat aansluit bij de praktijk van kerkelijke groepen en daarbij een verbinding leggen met de prestatievelden van de WMO als dat mogelijk is. Want hoewel veel activiteiten te beschouwen zijn als bijdragen aan maatschappelijke ondersteuning, gaat dat niet voor alle activiteiten op. MOV-groepen houden zich vooral bezig met problemen wereldwijd en de PCI-en leggen zich toe op armoedebestrijding in eigen land via onder meer financiële ondersteuning in noodgevallen. Voor subsidiëring van eigen activiteiten kunnen MOV-groepen beter een beroep doen op fondsen op het gebied van ontwikkelingssamenwerking, terwijl PCI-en meer te maken hebben met de Wet Werk en Bijstand en voorzieningen in het kader van het gemeentelijke armoedebeleid.

Uitgangspunt voor dit overzicht vormen de diaconale werkvelden op de website www.rkdiaconie.nl die daar te vinden zijn onder de knop 'doen'. Voor de vernieuwing van de website kenden deze werkvelden nog een onderverdeling in thema's. In dit overzicht is deze onderverdeling nog aangehouden, met hier en daar een kleine aanvulling om de herkenbaarheid te vergroten. Bij elke activiteit treft u een verwijzing aan naar de toepasselijke prestatievelden. Waar geen getal vermeld staat, ligt een verbinding met de WMO niet voor de hand.

De getallen komen overeen met de gebruikelijke nummering van de prestatievelden in de WMO

Onder het prestatieveld 4 kunnen ook allerlei activiteiten vallen in het kader van het parochieel vrijwilligersbeleid. Vrijwilligers van diaconiegroepen en pastorale bezoekgroepen kunnen gebruik maken van het algemene trainingsaanbod van de gemeente voor deskundigheidsbevordering van vrijwilligers (denk b.v. aan cursussen over omgaan met

agressie, dementerenden, alcohol, psychische problemen e.d.). Maar ook aan algemene onderwerpen als vrijwilligersbeleid, werving, benaderen van nieuwe doelgroepen, communicatie en publiciteit, fondswerving. Wel eens gedacht aan opname van de parochie in de vacaturebank voor eenvoudige klussen van niet-religieuze aard, of voor diaconale activiteiten?

*Jan Maasen is medewerker van de sectie Dienen van het bisdom Rotterdam,
e-mail: j.maasen@bisdomrotterdam.nl*

Prestatievelden in de WMO

- 1: bevorderen sociale samenhang en leefbaarheid
- 2: voorzieningen gericht op het voorkomen van problemen bij jongeren
- 3: geven van advies, informatie en cliëntondersteuning (lokale loketten)
- 4: ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers
- 5: vergroten van zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie van ouderen en mensen met een beperking
- 6: individuele voorzieningen: rolstoelen, woon- en vervoersvoorzieningen, huishoudelijke verzorging
- 7: maatschappelijke opvang (dak- en thuislozen), vrouwenopvang en meldpunten huiselijk geweld
- 8: bevorderen openbare geestelijke gezondheidszorg
- 9: bevorderen van verslavingsbeleid

<i>Werkthema's</i>	<i>WMO-prestatieveld</i>
In geweld en onrecht	
Huiselijk geweld	7
Vrede	1 - indien het activiteiten betreft die bijdragen aan integratie en vrede tussen bevolkingsgroepen in de wijk (leefbaarheid); 2 - indien het gaat om vredesopvoedingsprojecten voor jongeren: vrede in het klein, leren omgaan met geweld en agressie
Mensenrechten	
In buurt en wijk	1 - sociale samenhang en leefbaarheid
Inloophuis	1
	7 - als inloophuis zich richt op dak- en thuislozen
Leefbare buurt	1
Intercultureel	1
Straatpastoraat	1
	7,8 en 9 als het straatpastoraat zich richt op deze bijzondere doelgroepen, zoals dak- en thuislozen, (ex)psychiatrische patiënten en verslaafden
Woonwagenebewoners	1
In relatie of alleen	
Gezin	2: programma's rond opvoeding van kinderen (maar kijk ook eens naar de nieuwe Centra voor Jeugd en Gezin)
Eenzaam	1: activiteiten die de sociale samenhang bevorderen, zoals eetcafe's en ontmoetingsplekken voor eenzamen; sociale restaurants; 5: zelfredzaamheid voor alleenstaande ouderen of mensen met een beperking
Jonge moeder	2: programma's rond opvoeding van kinderen
Verlies	
In ziekte of beperking	5: algemene voorzieningen voor mensen met een beperking; 6: individuele voorzieningen
Ziekte	5,6; 4: activiteiten voor mantelzorgers van zieken
Beperking	5,6; 4: activiteiten voor mantelzorgers van mensen met een beperking

Verslaving	9
Psychiatrie	8: allerlei voorlichtingsactiviteiten en cursussen, maar wellicht ook inloophuizen, dagopvang e.d.
Zonder huis of thuis	
Thuisloos	7, maar ook I als algemene bijdrage aan sociale samenhang
(Ex)gevangenen	I
Een hele wereld	
Duurzaam	
Ontwikkelingswerk	
Noodhulp	
Uitwisseling	
Eerlijke handel	
In armoede of uitsluiting	
Armoede (NL)	I: niet-financiële voorzieningen die gericht zijn op deelname van mensen in armoede aan samenleving, zoals ontmoetingsbijeenkomsten, sociale restaurants.
Werk- en werkloosheid	4: ondersteuning van diaconale projecten (bijv. een tweedehandswinkel) om werklozen vrijwilligerswerk te laten doen in kader van reïntegratie
Landbouw	
Migrant en vluchteling	
Migrant	I: integratieprojecten in kader van leefbaarheid wijk
Vlucht en asiel	I
Van jong tot oud	
Jongeren	2: met name projecten voor jongeren in probleemsituaties
Kinderen	2: kinderkampen
Ouderen	5/6: vergroten van participatie aan maatschappelijk verkeer (ouderensoos, vervoersvoorzieningen)
Vrouw/Man	2: rol van ouders bij opvoeding; 7 bestrijden van huiselijk geweld

VOORBEELDEN

OMGAAN MET PSYCHIATRISCHE PROBLEMEN Geslaagde cursus voor kerkelijke vrijwilligers

Jan Maasen

Leven is lang niet altijd gemakkelijk. We worden allemaal van tijd tot tijd geconfronteerd met problemen, tegenslagen, ziekten, verlies en dood. Soms krijgen mensen wel heel veel tegelijk te verwerken. In de kerk kennen we het pastoraat als de zorg en aandacht voor het geestelijk functioneren van mensen, met name in situaties van nood en verlies. Wat geeft iemand moed in tijden van ondragelijk gemis? Op dat moment komt de vraag naar zin boven. In het pastoraat worden mensen uitgenodigd om te zoeken naar nieuwe betekenisgeving en hun levensverhaal opnieuw te construeren in het licht van hun geloof.

Tien procent

Pastoraat kan mensen helpen nieuwe betekenis te geven aan hun leven, maar kent ook zijn grenzen. Mensen kunnen door gebeurtenissen in hun leven of vanwege lichamelijke oorzaken stoornissen hebben op het gebied van denken, emoties en gedrag. Die stoornissen kunnen hun dagelijks leven en functioneren zo beïnvloeden, dat hulp van buitenaf gewenst is. Bij voorbeeld door een psycholoog, psychotherapeut of psychiater. Dat komt vaker voor dan u misschien wel denkt. Zo maakt tien procent van de mannen en twintig procent van de vrouwen in zijn of haar leven een depressie door, een periode waarin men gedurende langere tijd zeer somber is. Andere ziektebeelden, zoals psychosen, angststoornissen en persoonlijkheidsstoornissen, komen minder vaak voor, maar de aantallen zijn nog steeds aanzienlijk. Naar schatting heeft tien procent van de bevolking momenteel wel last van psychische problemen. Het valt vaak niet direct op. Maar als ik om mij heen kijk in mijn eigen kring van familie, vrienden en collega's verrast dat aantal mij niet.

Als zoveel mensen psychiatrische problemen hebben, dan moeten pastores en vrijwilligers ook met hen te maken krijgen: in hun pastorale bezoekwerk maar ook in diaconale activiteiten zoals inloophuizen. Zeker nu de trend is om mensen met psychiatrische problemen zoveel mogelijk te ondersteunen in hun gewone dagelijkse leven en zo min mogelijk (langdurig) op te nemen in een speciale inrichting. Een relatief groot aantal psychiatrische patiënten zoekt het heil in kerken en parochies.

Religie en Psychiatrie

Enige jaren geleden heeft ds. Hans Mondeel, geestelijk verzorger van GGZ Rijnstreek (Onderdeel van Rivierduinen) in de regio Alphen aan den Rijn, het initiatief genomen tot de oprichting van de werkgroep Kerk, Maatschappij, Psychiatrie. Inmiddels heet de werkgroep 'Religie en Psychiatrie', om ook andere religies dan de christelijke bij de werkgroep te kunnen betrekken. Naast Hans Mondeel maken ook een verpleegkundige en vertegenwoordigers van de twee grote kerken in het gebied deel uit van de werkgroep. De werkgroep heeft twee doelstellingen:

- het bespreekbaar maken van de psychiatrische problematiek en het wegnemen van vooroordelen door het geven van informatie via voorlichtingsbijeenkomsten, inleidingen en artikelen.
- het toerusten van kerkelijke vrijwilligers en pastores in hun omgang met mensen met psychiatrische problemen en hun familieleden.

Cursus 'omgaan met psychische problemen'

In 2005 heeft de werkgroep een cursus van twee bijeenkomsten georganiseerd voor kerkelijke vrijwilligers. Daarin krijgen de deelnemers inzicht in een aantal veel voorkomende ziektebeelden en ontvangen zij praktische adviezen hoe daarmee om te gaan.

Hans Mondeel: 'Ik heb als geestelijk verzorger gemerkt dat er binnen de kerken bereidheid is open te zijn voor mensen met psychiatrische problematiek, maar er is ook verlegenheid: hoe moet je je opstellen tegenover mensen die "anders" zijn?

Het belang van deze cursus is vooral het wegnemen van die verlegenheid en het wegnemen van wat kan hinderen om op een gewone, medemenselijke manier om te gaan met mensen die een psychische ziekte hebben.

In de GGZ werkt men aan "terugkeer" naar de maatschappij. In deze cursus richten wij ons op de ontvankelijkheid van de maatschappij.'

Leden van bezoekgroepen en vrijwilligers in inloophuizen blijken veel van de cursus op te steken. Ze beginnen reacties van mensen beter te begrijpen en te plaatsen. Ze leren inzien waarom goedbedoelde opmerkingen soms geheel verkeerd uitpakken. En ze kunnen gaan nadenken over ander gedrag. De reacties waren zo positief, dat de cursus in 2005 drie keer gegeven is en in 2007 twee keer. Het plan is om het aanbod jaarlijks te herhalen.

De cursus wordt tot nu toe gefinancierd uit geld voor 'preventie',

maar binnenkort is vanuit de GGZ geen geld meer beschikbaar voor dit soort activiteiten. De cursus kan alleen doorgaan als hij vanuit de WMO gefinancierd kan worden. Dat moet kunnen, omdat het aanbod prima past binnen de bedoelingen van de WMO. De cursus is er immers op gericht mantelzorgers toe te rusten en (indirect, voorwaardenscheppend) te bevorderen dat psychiatrische patiënten kunnen deelnemen aan de maatschappij.

Informatie over de cursus en andere activiteiten van de werkgroep Religie en Psychiatrie (waaronder een consultatiegroep voor pastores en GGZ-medewerkers):

ds. Hans Mondeel, e-mail: h.mondeel@rivierduinen.nl

Jan Maasen is medewerker van de Sectie Dienen van het bisdom Rotterdam, e-mail: j.maasen@bisdomrotterdam.nl.

Dit artikel is een geactualiseerde en gewijzigde versie van een artikel dat eerder verscheen in Nieuwsbrief dekenaat Het Groene Hart, nr 30, oktober 2006. Met dank aan Hans Mondeel voor een toelichting en aanvullingen.

DAAR WIL IK -NIET- BIJ HOREN!

In november keken coördinatoren van inloophuizen en werkers in kerken- buurtprojecten naar de praktijk van alledag. Hoe gaan deze kerkelijke werkplekken om met mensen met een psychische handicap? Welke samenwerking vinden zij met officiële maatschappelijke en gezondheidszorg instanties in de buurt?

Hub Vossen

De twee praktijkvoorbeelden die op de studiedag 'Daar wil ik -niet- bij horen' gepresenteerd zijn, waren zeer herkenbaar voor de aanwezige coördinatoren en vrijwilligers. In deze verhalen werden de geschiedenis en maatschappelijke ontwikkelingen aangegeven en kwam uitdrukkelijk aan bod waar, hoe en waarom er samenwerking gezocht is met sociaal maatschappelijke en GGZ-organisaties.

Het verhaal uit Amersfoort liet ons zien hoe met de komst van socio-woningen en een werkplaats voor mensen met een psychische

handicap in de nabijheid, het inloophuis daadwerkelijk een plek van ontmoeting werd. Maar daarmee kwamen ook andere vragen bij de coördinator van het inloophuis en de kerken terecht. De coördinator vond ondersteuning bij de geestelijk verzorger van het plaatselijk psychiatrische ziekenhuis. Zo werden (kerkelijke) vrijwilligers toegerust om met mensen met een psychische handicap om te gaan. Maar ook werd er samenwerking gezocht met het project Wijk en Psychiatrie (WEP). In deze samenwerking wordt met name het belang van de gezamenlijke contacten onderschreven: dat wijkbewoners het gewoon vinden dat mensen met een psychische handicap in de wijk wonen en eveneens gebruikmaken van de sociaal maatschappelijke voorzieningen die in de wijk voorhanden zijn.

De casus uit Sittard-Geleen liet zien hoe de kerken via het inloophuis BieZefke een eigen positie verworven hebben in de opvang van mensen met sociaal emotionele en psychische problematieken. In de huiskamer van het inloophuis vinden zij een plek waar ze mogen zijn, waar niets moet, waar enige rust is. Op de studiedag werd deze rustplek, deze zijnsplek, door de plaatselijke coördinator van GGZ, als zeer waardevol omschreven in het totale traject van hulpverleners en professionele instanties. Zij omschreef het inloophuis als 'warm bad, waar mensen even zichzelf kunnen en mogen zijn, waar niets moet', dit als schril contrast met de officiële plekken waar mensen in officiële protocollen worden gestopt. Dit moet ook, maar door

deze samenwerking kun je meer bereiken, meer en beter kijken naar de totale mens. Vandaar dat zij de kerken en het inloophuis een belangrijke aanvulling aan de totale keten van zorginstanties vindt.

Deze samenwerking en opzet is zeker van belang bij de uitvoering van de WMO. Vanuit deze kerkelijke initiatieven kun je de eigenheid van het diaconale 'product' - met nadruk op presentie - helder en in samenwerking met de andere partners neerzetten.

Hub Vossen, Dienst Kerk en Samenleving Bisdom Roermond, e-mail: hub.vossen@hetnet.nl.

Gewoon gastvrij:

Laagdrempelige opvang aan mensen met een psychische handicap

Nederland kent een behoorlijk aantal inloophuizen en andere laagdrempelige initiatieven in kerk-en-buurtwerk, drugs- en straatpastoraat. Vaak zijn plaatselijke kerken daarbij betrokken. Deze initiatieven richten zich op verschillende doelgroepen. In de praktijk maken mensen met een psychische handicap steeds vaker deel uit van de bezoekers. Wat betekent dat? Een projectgroep psychiatrie vanuit drie netwerken van deze initiatieven en Kerkinactie deed hier onderzoek naar. In het voorjaar van 2007 verscheen het rapport van dit onderzoek: 'Gewoon gastvrij'. Uit de resultaten:

* Alle initiatieven hebben te maken met mensen met een psychische handicap. Bij ongeveer de helft van de initiatieven bestaat de doelgroep voor meer dan de helft uit gasten met een psychische handicap.

* De initiatieven die wat langer bestaan, richten vaker hun blik op specifieke groepen. Dit patroon van specialisatie is onder andere zichtbaar bij initiatieven die het aandeel 'psychiatrie' onder hun gasten/cliënten zien groeien. Dat komt soms ook omdat de bezoekers zonder psychische handicap zich er niet meer thuisvoelen en wegblijven. Er vindt op die manier een vorm van uitsortering plaats. Motief voor toespitsing is ook: 'wij zijn er voor de meest kwetsbaren, voor hen die het meeste hulp nodig hebben'.

* Nagenoeg alle opvangplekken hebben contact met de GGZ voor advies, voorlichting aan de vrijwilligers en (in mindere mate) ten behoeve van deskundigheidbevordering van de beroepskrachten. Soms is er een regulier overleg met de GGZ.

* Wat de opvang in inloophuizen, kerk- en buurtwerk en drugs- en straatpastoraat onderscheidt van GGZ-opvang en andere hulpinstellingen is dat bezoekers/cliënten er geen hulpvraag hoeven te hebben. Gastvrijheid, aandacht en gemeenschap, in de zin van een welkom onthaal, een luisterend oor en mensen het gevoel geven erbij te horen, staan er hoog in het vaandel. De vrijwilligers en beroepskrachten hebben daarbij wel kennis en inzicht in psychische problemen bij hun gasten/cliënten nodig, maar zij werken niet vanuit een bepaalde psychiatrische diagnose. Men benadert de mensen dan ook niet van uit wat er aan hen 'mankeert', maar er wordt ingespeeld op kwaliteiten en mogelijkheden van mensen. Er is de initiatieven veel aan gelegen een plek te creëren waar mensen tot hun recht komen. De initiatieven realiseren dat op twee manieren: door

hen één-op-één (echt) te ontmoeten en door hen een vrijplaats te bieden waar men 'even' niks hoeft.

* Alle gespecialiseerde opvangplekken hebben een of meer beroepskrachten in dienst. De rol van deze betaalde krachten is vooral van belang bij het een plek bieden aan gasten/cliënten met een psychische handicap. De beroepskrachten zijn onmisbaar om mensen met een psychische handicap succesvol als vrijwilliger in te schakelen.

Gewoon gastvrij, onderzoek naar laagdrempelige opvang van mensen met een psychische handicap. Hans Arwert, Utrecht 2007. Uitgave Kerk in Actie, Postbus 456 3500 AL Utrecht, tel. (030) 880 14 56 info@kerkinactie.nl, www.kerkinactie.nl. Ook te downloaden via www.rkdiaconie.nl (klik op lezen).

PLUIS - NIET PLUIS SIGNALERING **Pastores en psychiatrie**

Hub Vossen

In de regio Maastricht en Heuvelland is sedert enkele jaren een overleg gegroeid tussen pastores, parochiële vrijwilligers en mensen die werkzaam zijn in de psychiatrie. Aan de hand van casussen (praktijkvoorbeelden) heeft men elkaar leren kennen en waarderen, en heeft men de eigenheid van iedere werksoort ontdekt.

Onlangs hebben we uitvoeriger stilgestaan bij een signaleringsinstrument voor pastores, 'Van kerk naar GGZ', over de kennis van psychiatrie en de hoe door te verwijzen. Vanuit de Universiteit van Maastricht is in samenwerking met werkers uit de praktijk een handzame vragenlijst ontworpen waardoor pastores en/of vrijwilligers snel en adequaat kunnen doorverwijzen. Een signalenkaart 'psychische/psychiatrische problemen' voor pastores. Deze kaart geeft handvatten om mensen snel door te verwijzen als ze psychische/psychiatrische problemen hebben die dusdanig ernstig zijn dat er sprake is van lijdensdruk en belemmeringen in het dagelijks functioneren van de betrokkene en/of diens omgeving. Een compacte, maar mogelijk ook snelle en doeltreffende 'pluis - niet pluis' signalering die de samenwerking tussen de verschillende disciplines alleen maar ten goede kan komen.

Hub Vossen, Dienst Kerk en Samenleving Bisdom Roermond, e-mail: hub.vossen@hetnet.nl.

INTERVIEW

Maatjesproject in Tilburg

'HET GAAT EROM DAT WE TROUW ZIJN'

Esther van der Panne

Het project 'Goede vrienden', opgezet door het diaconaal beraad van de parochie St. Maarten -'t Zand (Inmiddels de Parochie Frater Andreas) in Tilburg, is een maatjesproject. Vrijwilligers bezoeken eens in de 2 à 3 weken hun maatje, iemand met psychische problemen of een psychiatisch verleden. 'Wij bieden vriendschap en trouw, geen therapie', zegt Paula van der Aa-Searle, die vanuit het pastorale team het project begeleidt.

De mensen om wie het gaat, hebben vaak nauwelijks contacten. Ze hebben geen gemakkelijke achtergrond, zijn soms wantrouwig of boos, worden niet altijd bereikt door de voor hen bedoelde hulpverlening of willen daar niets van weten. De vrijwilligers zijn soms de enige die bij iemand komt en meestal de enige van wie ze niets hoeven.

Vertrouwen en waardigheid

In het begin van het contact gaat het er vooral om vertrouwen te winnen. Dat kan moeilijk zijn en lang duren. De vrijwilligers moeten niet verwachten dat ze hun maatje kunnen veranderen en diens situatie kunnen verbeteren. 'Maar', benadrukt Paula, 'onderschat niet wat het met iemand doet, als jij zegt: ik vind jou de moeite waard. Als iemand merkt dat hij van jou op aan kan, dat je blijft komen, iets wat deze mensen vaak niet gewend zijn - dat betekent heel veel.'

Een van de vrijwilligers beaamt dat: 'Je geeft mensen een deel van hun waardigheid terug. Ik had een aantal jaren een maatje met wie ik regelmatig uitstapjes ondernam. Het was prachtig om te zien hoe hij daarvan genoot. Hoe hij in een winkel iedereen verraste met zijn vakkennis.

Er is een band, maar het blijft toch ongelijkwaardig. Ik heb wel het gevoel: we hebben iets samen. Het is heel bijzonder als je merkt dat die ander je binnenlaat, je ontvangt, terwijl hij met iedereen ruzie maakt.'

Professioneel vangnet

'Goede vrienden' heeft een trouwe en ervaren groep vrijwilligers, die dit werk grotendeels al jaren doen. Eén keer in de twee maanden komen de vrijwilligers bij elkaar om ervaringen uit te wisselen, stoom af te blazen en te overleggen over problemen.

Naast de pastoraal werkende die vanuit de parochie het project begeleidt, was daar ook altijd een deskundige bij vanuit de Geestelijke Gezondheidszorg. Een half jaar geleden is die begeleiding weggevallen en vervangen door contact op afstand: als er vragen of problemen zijn, kan daarover per e-mail overlegd worden. Bij acute situaties kan altijd een beroep worden gedaan op de GGZ. Maar meestal gaat het bij de vragen waar de vrijwilligers tegenaan lopen niet om acute kwesties.

Paula: 'De directe begeleiding wordt gemist, per e-mail krijg je pas veel later antwoord. Een betrouwbaar professioneel vangnet is echt nodig.'

Grenzen stellen

Niet iedereen kan dit vrijwilligerswerk doen. 'Zoek je vrijwilligers met zorg uit', adviseert Paula. 'Je hebt mensen met levenservaring nodig, die zelf redelijk stevig in hun schoenen staan.'

Een vrijwilliger: 'Je komt in contact met excentrieke mensen. Het is belangrijk dat je dat zelf als verrijking kunt ervaren, niet als bedreiging.'

En je moet als vrijwilliger je eigen grenzen respecteren. Ik heb een maatje gehad die zulk claimend gedrag tegenover mij vertoonde, dat ik echt moest aangeven onder welke voorwaarden ik het contact met hem wilde voortzetten.'

Een grens is bijvoorbeeld ook dat een maatje geen privé telefoonnummer en adres van de vrijwilliger krijgt. De parochie functioneert als contactpersoon.

Bij 'Goede vrienden' worden de vrijwilligers door de begeleiden de pastor geworven. Ze krijgen vooraf een gesprek. De maatjes worden meestal aangemeld via de psychiatrisch verpleegkundige van de GGZ, via een pastor of via anderen. Een enkele keer meldt iemand zichzelf aan.

Een goede combinatie tussen maatje en vrijwilliger is essentieel. De pastor is bij de kennismaking aanwezig en na drie maanden is er een gesprek om te kijken hoe het contact verloopt. Maatjes worden ook uitgenodigd voor parochiële activiteiten als de kerst-in en maaltijden - als ze dat willen, natuurlijk.

Zo ondersteunt de parochie dit werk dat in haar midden is ontstaan.

'Goede vrienden'. Contactpersoon: Paula van der Aa-Searle, Parochie Frater Andreas, Tilburg, tel. parochiecentrum 013-4670885, e-mail: paulavanderaa@kerkwest.nl, internet: www.kerkwest.nl

Kort en goed

Toen God de aarde schiep en alle dieren geschapen had, merkte Hij dat Hij de olifant was vergeten. Maar de stof was op, dus nam Hij een klein beetje van elk dier. Toen Hij dat allemaal bij elkaar stopte, kwam er een olifant uit. Moraal: Het geeft niet als iets maar langzaam gaat of met kleine beetjes tegelijk. Er kan toch iets groots uit voortkomen.

Nelleke Yakubu-Jackson, Tamale, Ghana

HARTEKLOP

Peter Siemensma

Parochies in Schaesberg (gemeente Landgraaf) in Limburg, sloegen de handen ineen met verenigingen en organisaties in de wijken en met overheid: ze begonnen 'Harteklop' een diaconaal project op het gebied van 'eenzaamheid en armoede' en tegelijkertijd een pilot-project in het kader van de WMO.

Vertrekpunt voor diaconie, vond de diaconale Denktank van de drie samenwerkende parochies, is de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan, degene die hulp verleende zonder aanzien des persoons en op het juiste moment. Parochiegemeenschappen moeten letterlijk present zijn en zo dicht mogelijk bij de mensen.

Een diaconaal startproject moest op het terrein van 'eenzaamheid en armoede' liggen.

Het was niet nodig om bij nul te beginnen: de parochies hadden al contacten in de wijk, o.a. met scholen. Het was zaak om in eerste instantie de contacten met anderen (organisaties en verenigingen) te intensiveren en uit te breiden. De overheid werd er ook bij betrokken: die heeft immers met de WMO kaders te bieden waarbinnen je een project kunt opzetten. Het proces van uitwisseling en samenwerking werd ingezet, en een plan werd gesmeed: Het oprichten van wijksteunpunten, inlooplekken, waar mensen in nood terecht kunnen met hun pro-

blemen. Deze steunpunten zijn ook een soort laagdrempelig voorportaal voor het WMO-loket in het Raadhuis.

De steunpunten worden bemenst door 'gidsen', vrijwilligers die getraind worden door Welsun (het lokale maatschappelijke werk) en die de bezoekers op weg kunnen helpen. Deze gidsen moeten écht kunnen luisteren: het uitvissen van de vraag achter de vraag is veel belangrijker dan een te snelle oplossing. Ze moeten ook in staat zijn om mensen te motiveren zodat zij voor zover mogelijk hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Deze gidsen worden verder begeleid door Welsun zodat zij een direct aanspreekpunt hebben en aldus niet met problemen blijven zitten.

Alle organisaties beloofden om in eigen gelederen naar gidsen te zoeken, de welzijnsinstelling wilde voor training en begeleiding van deze vrijwilligers zorgen, de gemeente was en is eindverantwoordelijke in het kader van de WMO. De parochies zijn het meest zichtbaar doordat zij de uitvoerenden zijn, zij geven handen en voeten aan het project.

Per 8 januari 2008 gaat een wijksteunpunt van start; de overige volgen in de loop van het voorjaar 2008.

Meer informatie over Harteklop bij:

Dhr. Peter Siemensma (petersiemensma@orange.nl) of bij de diaconale Denktank, per adres Kerkplein 3, 6372 EZ Landgraaf.

WEBTIPS

* **www.netwerkurbanmission.nl:** zestig zelfstandige projecten voor mensen in de marge van de samenleving. Met overzicht van activiteiten, artikelen, en een aantal 'pleinen' waaronder: Landelijk Oecumenisch Netwerk Drugspastoraat (LOND) en het inloophuizenberaad, waar u ook websites van diverse inloophuizen vindt.

* **www.igginfo.nl** Informatiecentrum Geestelijke Gezondheid (IGG) en **www.ggzdrenthe.nl** bieden duidelijke informatie over psychische problemen.

* **http://kwetsbaregroepen.nl:** lokale en regionale informatie op het gebied van verslaving, maatschappelijke opvang en andere GGZ-thema's.

* **www.hulp.gids.nl** biedt adressen, juridische informatie, overzichten van patiënten- en beroepsorganisaties en andere zaken op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg.

* **www.mikadonet.nl:** kenniscentrum interculturele zorg.

* Op **www.rkdiaconie.nl** vindt u o.a. diverse voorbeelden van maatjesprojecten en handboeken daarover.

* **http://refdag.nl/dossier** Het Reformatorisch Dagblad heeft op zijn website goed bijgehouden dossiers van artikelen die in deze krant verschenen zijn over WMO en over diaconale zorg.

Inloopcentraberad (ICB): oecumenisch platform van 130 Inloophuizen. Het ICB probeert zowel voor bestuurders, coördinatoren als vrijwilligers een plek te zijn waar informatie en deskundigheid gehaald kan worden. Contactpersoon:

Wim van Til, Stationsstraat 112, 3881 AG Putten, tel: 0341.353.317, e-mail: wim.vantil@hetnet.nl.

Voor internet zie www.netwerkurbanmission.nl.

VERDER LEZEN

Onder vrienden. Verhalen van vriendendiensten

Vriendendiensten zijn van veel betekenis voor mensen met een psychische handicap. Wekelijks of om de week is er iemand speciaal voor hen, iemand aan wie zij hun verhaal kunnen vertellen en iemand met wie ze wat kunnen ondernemen, wandelen, naar de film of koffie drinken. Veel vrijwilligers zetten zich in voor deze vriendendiensten. Hun werk is echter vrijwel onzichtbaar voor anderen terwijl er toch alle reden is om het werk van al deze vrijwilligers in de schijnwerpers te zetten. Bovendien zijn er veel meer mensen nodig die als vrijwilliger een tijd willen optrekken met een maatje. In dit prachtig uitgevoerde boek staan elf verhalen over vriendendiensten, geschreven door elf journalisten. Zij hebben zich voor een jaar verbonden als vrijwilliger bij een Vriendendienst en hebben daarover geschreven in dagbladen of andere kranten. En zij hebben een verhaal over hun ervaringen voor dit boek geschreven. Elk verhaal getuigt van een bijzonder contact tussen twee mensen die elkaar via de Vriendendienst ontmoeten.

'Onder vrienden', red. S.v.Rooijen. Trimbo-instituut, 2005, prijs: € 23,95. Te bestellen bij: Trimbo-instituut, Afdeling bestellingen, Postbus 725, 3500 AS Utrecht, tel. 030-2971180, e-mail: bestel@trimbos.nl, of via www.trimbos.nl.

Themanummer Vliegers (bulletin van de vereniging Urban mission)

Hoe in inloophuizen, straatpastoraat en buurtpastoraat, gewerkt wordt met mensen met een psychische handicap. Jaargang 15 nummer 5, december 2006.

Verkrijgbaar voor 5 euro bij netwerk Urban mission, www.netwerkurbanmission.nl.

Zelf zorgen. Amsterdammers over de zorg die zij nodig hebben en verlenen

De Protestantse Diaconie Amsterdam laat zien hoe een jaar WMO in de praktijk van het dagelijks leven uitpakt, aan de hand van interviews met Amsterdammers.

Evelyn Schwarz, werkzaam bij de diaconie, schrijft: 'In Nederland wordt er steeds minder van uitgegaan dat de overheid verantwoordelijk is om zorg te verlenen. Dat betekent echter niet dat men meer wil terugvallen op zorg van familie en vrienden. Veeleer willen mensen zelfvoorzienend zijn. Ze willen zelf bepalen hoe hun zorg geregeld wordt, bijvoorbeeld door diensten in te kopen. Ook de geïnterviewden geven aan het liefst zelf te zorgen. Alleen zal voor hen het zelf inkopen van zorg, alleen al uit financieel oogpunt, geen optie zijn. Voor de overheid is hier de uitdaging om goed te luisteren naar haar burgers.'

Te bestellen bij: Protestantse Diaconie Amsterdam, Nieuwe Herengracht 18, 1018 XE Amsterdam, tel. 020 5353030, e-mail: diaconie@diaconie.org.

NIEUWS

Acta-project kerk en WMO: website en regionale dagen

Stichting Hulp in Praktijk (HIP) en de Nederlandse Patiënten Vereniging (NPV) organiseren in opdracht van het ministerie van VWS het 'Acta-project'. De bedoeling hiervan is om de communicatie bevorderen tussen kerken en burgerlijke gemeenten over de WMO.

Een van de activiteiten is de website www.kerkenwmo.nl, een informatieplein voor christelijke vrijwilligers en lokale beleidsmakers. De Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) stimuleert dat mensen meedoen. Soms geholpen door anderen. Voor kerken is die boodschap niet nieuw: al eeuwenlang zijn kerkleden er voor mensen om hen heen. Vrijwilligersprojecten zijn ook niet nieuw. De WMO biedt wel een goede aanleiding kerkelijke vrijwilligersprojecten voor het voetlicht te halen.

De website presenteert zulke voorbeeldprojecten. Doe de test en

ontdek welke projecten bij uw kerk passen. Onder kennis en praktijk vindt u praktische handreikingen.

Acta organiseert ook een serie van acht regionale bijeenkomsten over kerk en WMO.

De bijeenkomsten beginnen met de vertoning van een korte film, waarin inspirerende voorbeelden van vrijwilligerswerk in Nederland worden getoond. Daarna volgt een korte uitleg over de website KerkenWmo.nl en zullen er twee voorbeeldprojecten uit uw eigen regio worden gepresenteerd.

Op de bijeenkomst wordt een ontmoetingsmarkt ingericht. Daarvoor worden diverse kerkelijke en hulporganisaties benaderd. Door langs de ingerichte kraampjes te lopen, vindt iedereen wel iets van zijn of haar gading en kunnen contacten worden gelegd. De avond wordt afgesloten met een vragenronde. Een panel van vrijwilligers, gemeenteambtenaren en kerkelijke medewerkers zal op deze vragen ingaan.

In Limburg is al een bijeenkomst geweest, volgende bijeenkomsten zijn in Utrecht (16 januari), Zeeland (Kapelle, 24 januari), Flevoland/Overijssel (Lelystad, 31 januari), Zuid Holland (Nieuwerkerk a/d IJssel, 3 maart), Friesland (Drachten, 5 maart), Noord Holland (Heiloo, 3 april), Noord Brabant (Tilburg, 9 april), Groningen/Drenthe (Hoogeveen, 15 april), Gelderland (Ede, 22 april).

Meer informatie over locaties, tijden en programma's: via www.kerkenwmo.nl.

Aanmelding kan ook via de website of telefonisch bij: 0346-330883.

Heeft of kent u zelf een goed voorbeeld van kerkelijke projecten op het terrein van de WMO? Er zijn mogelijkheden om deze in de bijeenkomst of op de website te presenteren. Neemt u hiervoor contact op met Joke Haaijer, tel. 0346-330883 of -email: info@kerkenwmo.nl.

MARGA KLOMPÉ STICHTING

PRIJSWINNAARS GEZOCHT

Menselijkheid, gerechtigheid, vrede, emancipatie van achtergestelde groepen in kerk en samenleving. Ieder jaar bekroont de Marga Klompé Stichting drie projecten en/of studies die hieraan bijdragen met prijzen van elk 2.500 euro. De projecten (initiatieven die op de praktijk gericht zijn) of studies (zoals academisch proefschrift of essay) moeten toegankelijk zijn voor een breed publiek.

Marga Klompé, eerste vrouwelijke minister van Nederland, was een markant baken in haar tijd. Met grote persoonlijke inzet streed zij voor menselijkheid, gerechtigheid, vrede en voor emancipatie van de vrouw in kerk en samenleving. De Marga Klompé Stichting wil de herinnering aan deze bijzondere vrouw niet alleen levend houden, maar ook vruchtbaar maken.

De 20e editie van de prijsuitreiking vindt plaats op **zaterdag 25 oktober 2008**

Wie het bestuur van de Marga Klompé Stichting attent wil maken op mogelijke kandidaten voor deze Marga Klompé-prijs, of wie zelf wil meedingen, kan de richtlijnen en een aanvraagformulier downloaden van de website of opvragen bij het secretariaat van de stichting.

De aanmeldingstermijn sluit op 16 maart 2008

Marga Klompé Stichting
Postbus 16334, 2500 BH Den Haag. Tel: 070 - 3136800, Fax: 070 - 3136801
mks@justitiaetpax.nl - www.margaklompéstichting.nl

Gebed

Gij, God, roept ons met een nieuwe naam.
En nooit zullen wij voor U
in de vergetelheid raken.

Zie ons dan aan:
vaak tastend in het duister,
wakker liggend in de nacht,
gevangen in eigen dromen,
opgejaagd door alle eisen en verwachtingen
die wij elkaar en onszelf stellen.

Scheur ook vandaag voor ons de wolken;
fris ons op met uw liefde,
en verhelder ons hart,
zodat het groot genoeg wordt
om elkaar te bewaren voor de nacht.

Sytze de Vries